

En aktiv sprogpolitik for det danske i Slesvig-Holsten

*Udkast til et principppapir for SSW
til SSWs landsmøde den 19.09.2009*

SSW

Udkast til et princippapir for SSW

En aktiv sprogpolitik for det danske i Slesvig-Holsten

Præambel

I de sidste årtier har mindretalspolitikken for den danske befolkningsdel i Sydslesvig været stærkt præget af bestræbelserne for at opnå økonomisk ligestilling. Dette er kun naturligt, da mindretallets kulturelle og sociale arbejde ikke kan sikres uden et stabilt og retfærdigt økonomisk fundament. Mindretalspolitik er dog mere. Ikke mindst den europæiske sprogpagt fra 1998 har vakt bevidstheden om, at sproget er grundlag for mindretalsidentitet og den fremmeste kulturbærer, samt at brugen af eget sprog svarer til en menneskeret.

En reel flersprogethed forudsætter, at den danske befolkningsdel i Sydslesvig har krav på, at dens sprog er tilstede og anvendeligt i hverdagen. Hvis man ser på andre mindretal i Tyskland og Europa, er det dog tydeligt, at Slesvig-Holsten i denne henseende er langt fra en førende position. Det frisiske mindretal har i længere tid haft en klar defineret holdning til sprogpolitikken og har allerede taget de første skridt til en omsætning af disse målsætninger. Ved at nedfælde sprogpolitiske krav i „Modell Nordfriesland/Modäl Nordfriislon“ har mindretallet selv defineret mål, der er blevet taget op af mindretallet i „Aktion Sprachenland Nordfriesland“ og på SSWs initiativ er blevet lovfæstet i delstaten Slesvig-Holstens ”Frisisk-lov” (Friesischgesetz/Friisk-Gesäts).

Tilsvarende klart definerede sprogpolitiske krav for den danske befolkningsdel findes ikke. Mindretallet har hidtil ikke krævet en sådan omfattende sprogpolitik.

Dette kan blandt andet skyldes, at det danske mindretal i modsætning til friserne har et „moderland“ og således ikke på samme måde er henvist til sig selv eller til delstatens og kommunernes understøttelse for at kunne pleje sproget. En anden forklaring er, at det danske mindretal hidtil har givet afkald på sådanne krav om flersprogethed af hensyn til den historisk betingede sensibilitet overfor dette spørgsmål i det dansk-tyske grænseland. Tilsvarende krav fra det tyske mindretal i Sønderjylland er hidtil delvis blevet mødt med stærke forbehold i den danske befolkning.

Det danske mindretal mener dog, at tiden nu er inde til at tage skridtet fuldt ud og kræve en aktiv understøttelse fra delstaten til fremme af det danske sprog. Dette er ikke kun en følge af den brogede status over de første ti år med den europæiske sprogpagt, der peger på store lakuner i den sproglige ligestilling. Det er også et helt naturligt skridt i en tid, hvor den fremadskridende globalisering forstærker bevidstheden om individets regionale og kulturelle rødder. Og slutteligen er også det danske sprog i Sydslesvig udsat for det assimileringspres, der udgår fra det større tyske sprog på mindretalssproget dansk. Af disse årsager er det på tide, at Slesvig-Holsten aktivt bekender sig til flersprogetheden, der ikke kun er en kulturel men også en økonomisk berigelse, og at delstaten gør en målrettet indsats.

Delstatens, amternes og kommunernes ansvar

Forudsætningen for en konsekvent sprogpolitik i Slesvig-Holsten er, at delstaten ser det som sin opgave, konsekvent at fremme flersprogetheden. Tyskland lever kun op til sprogpagtens forpligtelser, hvis flertalsbefolkningen aktivt ønsker den sproglige mangfoldighed og støtter den politisk. Overlades det kun til mindretallene, at kæmpe for ligestillingen millimeter for millimeter, så vil det tage årtier at opnå denne.

I denne sammenhæng tilkommer delstaten en særlig funktion som forbillede. Kun hvis den selv viser viljen til og glæden ved flersprogetheden, vil denne motivation kunne spredes til lokalsamfundene i hele landet. For de fleste steder gælder det, at det lille lokale mindretal ikke kan overbevise flertallet om mindretallets og flersprogethedens betydning. Derfor må et forstående overregionalt flertal vise vejen for de lokale flertal.

Delstatens sprogpolitik

En aktiv sprogpolitik forudsætter et paradigmeskifte i det hidtidige syn på flersprogetheden. Mens delstatens og kommunernes hidtidige dansksprogede tilbud overvejende henvender sig til danske i Danmark og tjener erhvervs-, turisme- og arbejdsmarkedspolitiske formål, nemlig at øge attraktiviteten for danske virksomheder og turister samt at give arbejdstagere fra Slesvig-Holsten nye jobmuligheder i Danmark, må delstatens flersprogethed udvides med henblik på de mindretalspolitiske målsætninger der også kommer til udtryk i Sprogpagten.

Delstatsregeringen og Landdagen må udvikle og implementere en egen **eksplicit sprogpolitik for Slesvig-Holsten**, der fastslår regional- og mindretalssprogenes ligeværd. På grundlag af klart formulerede principper må der udvikles en handlingsplan, der benævner konkrete mål og tiltag der skal realiseres indenfor en klar defineret tidsramme. Forbillede for dette kunne bl.a. være de fremskredne planer for flersprogethed i den nederlandske provins Fryslân.

Sprogpolitikens mål for det frisiske kan udledes af "Modäl Nordfriislon". Elementerne i en sprogpolitik for det danske kan på delstatsplan blandt andet være:

Flersprogethed i forvaltningen. Der, hvor delstatsforvaltningen i Sydslesvig har umiddelbar kontakt til borgerne, bør disse i så vid udstækning som muligt kunne serviceres på dansk i skrift og tale.

Flersproget skiltning på og i forvaltningsbygninger. Delstatens forvaltningenheder og institutioner i Sydslesvig bør have en dansk skiltning. Som minimum skal forvaltningens enhedens navn fremgå på dansk.

Anerkendelse af dokumenter på dansk. Medlemmer af det danske mindretal samt danske organisationer og foreninger skal have mulighed for ved domstole, skatteforvaltningen, delstatsmyndigheder og kommunale forvaltninger at fremlægge aktstykker, vedtægter, budgetter og anden dokumentation på dansk.

Flersprogede hjemmesider. På delstatsregeringens og delstatens øvrige hjemmesider under www.schleswig-holstein.de skal der opbygges et bredt informationstilbud til delstatens borgere på dansk.

Flere sprogkurser. Tilbuddet om danske sprogkurser skal udvides med støtte fra delstaten. Dette aflaster mindretallets tilsvarende ressourcer og fremmer den mellemkulturelle forståelse. Delstaten og kommunerne skal tilstræbe, at flest mulige af deres ansatte erhverver disse sprogkompetencer. Delstatsregeringen opfordres til at støtte og promovere moderne former for sprogindlæring via internettet.

Dansk på universiteterne. Forudsætningen for en flersproget delstat er, at også flertalsbefolkningen kender og forstår mindretalssprogene. For så vidt har både mindretallet og flertallet en interesse i, at delstatens universiteter råder over de tilsvarende ressourcer indenfor sprogvidenskab og læreruddannelse. Såfremt det er

muligt, skal Flensborg Universitet indgå i EUs MERCATOR-netværk, der sammenknytter forskningsinstitutioner i hele Europa der beskæftiger sig med flersprogethed og sprogindlæring.

Flersprogethed i forbindelse med kulturelle tilbud. Det må være et mål for delstatens sprogpolitik, at museer og andre kulturelle institutioner i Sydslesvig konsekvent præsenterer eksponater og andre informationer på flere sprog. Dette gælder ligeledes for beskrivelserne af historiske steder, historiske vandrestier m.m. Delstaten skal yde økonomisk støtte til tilsvarende tiltag fra institutionerne.

Sprogpolitik på kommunalt plan

Kommunerne er stedet, hvor det daglige samvær mellem flertal og mindretal finder sted. De er det "offentlige rum", hvor mindretallet bliver synligt som en fast del af hverdagen i Sydslesvig, der hvor det danske sprog er tilstede. Ikke desto mindre har ingen kommune hidtil udviklet en eksplicit politik for den sproglige mangfoldighed og mindretallene. I modsætning til delstaten har de fleste kommuner heller ikke ressourcerne til at udvikle en egen sprogpolitik. Men gennem et mere bevidst forhold til den lokale sproglige og kulturelle mangfoldighed kan de yde et vægtigt bidrag til at omsætte en sprogpolitik på delstatsplan.

Elementerne i en sprogpolitik for det danske bør på kommunalt plan blandt andet være:

Mindretalspolitikken skal forankres i kommunalforfattningen (Gemeinde- und Kreisordnung). Ud over at gå forrest ved selv at føre en aktiv sprogpolitik må delstaten skabe forudsætningerne for, at kommunerne opfatter den ideelle og økonomiske støtte til mindretallene som deres egen opgave. Ligesom i 'Gemeindeordnung' og 'Kreisordnung' for delstaten Sachsen skal amterne og kommunerne i Sydslesvig forpligtes til lokalt at forankre mindretallenes fremme i et kommunalt statut (Satzung). Disse statutter skal også omfatte forpligtelsen til med jævne mellemrum at fremlægge en lokal mindretalsrapport.

Mindretalsrapporter. Regelmæssige arbejdsindberetninger fra kommune- eller amtsforvaltningerne fremmer forvaltningens bevidsthed for dens mindretalspolitiske ansvar og giver kommunalpolitikken et styringsredskab for den lokale mindretals-

politik. Praksis i delstaten Sachsen viser, at denne opgave kan klares uden at overbebyrde forvaltningerne.

Flersprogethed i forvaltningen. Der, hvor de kommunale forvaltninger i Sydslesvig har umiddelbar kontakt til borgerne, bør disse i så vid udstækning som muligt kunne serviceres på dansk i skrift og tale.

Flersproget skiltning på og i offentlige bygninger. Kommunale forvaltninger og institutioner i Sydslesvig bør have en dansk skiltning. Som minimum skal forvaltningsenhedens navn fremgå på dansk. Dette gælder ikke for institutioner som skoler, børnehaver m.m., der ikke benyttes af det danske mindretal.

Flersprogede hjemmesider. Hidtil har yderst få kommuner og amter i Sydslesvig et dansk informationstilbud på deres hjemmesider, som overvejende henvender sig til gæster fra Danmark. En gennemført flersprogethed på disse hjemmesider kræver store ressourcer, men som minimum må de grundlæggende oplysninger til borgerne også tilbydes på dansk.

Tosprogede byskilte. Siden 2007 er der juridisk grundlag for, at de officielle gule byskilte også viser det danske stednavn. Hidtil har dog kun Flensborg kommune gjort brug af denne mulighed. Delstaten og mindretallet bør i fællesskab arbejde for, at der i større omfang gøres brug af den tosprogede skiltning, der tilmed giver mulighed for at bevidstgøre stednavnenes historie og oprindelige betydning. De tilsvarende erfaringer med frisiske stednavne i Nordfrisland er positive

Vejvisere til danske institutioner. Siden 2007 er der juridisk grundlag for, at opstille offentlige vejvisere til centrale mindretalsinstitutioner. Denne mulighed skal ligeledes udnyttes i større omfang.

Gadenavne på dansk. Tosprogede navne på gader, pladser og andre topografiske steder, der er hverdag i andre europæiske regioner samt i delstaterne Sachsen og Brandenburg, ville være et meget vidtrækkende skridt for at opnå flersprogethed i offentligheden. Vi stiller ikke krav om en gennemgående tysk-dansk skiltning af gadenavne. Der, hvor gamle danske navne er blevet ”fortysket” og hvor der er et lokalt ønske om det, må det dog være muligt, at tydeliggøre et topografisk navns oprindelige betydning, regionens historiske arv og den moderne flersprogethed gennem tosprogede gadenavne.

Flersprogethed i forbindelse med kulturelle tilbud. Museer, kulturinstitutioner, historiske steder og andre kulturelle tilbud i kommunalt regi bør konsekvent præsenteres på flere sprog, deriblandt dansk.

Velkomstpakke til nye indbyggere. Nytilflyttede borgere bør af kommunen gøres opmærksom på den særlige sprog- og kultur mangfoldighed i deres nye hjemstavn. Et sådant informationstilbud bør formuleres i samarbejde med de lokale mindretalsorganisationer og støttes økonomisk af delstaten.

Startpakke til nybagte forældre. Via en „velkomstpakke“ til nyfødte og deres forældre kan kommunen orientere om de lokale service- og rådgivningsydelser til unge familier, deriblandt også sundhedstjenestens tilbud. Et sådant informationstilbud bør formuleres i samarbejde med de lokale mindretalsorganisationer og støttes økonomisk af delstaten.

Præmiering af flersprogede kommuner. Delstaten bør fremhæve de kommuner, der på en mønstergyldig måde fremmer flersprogetheden. Dette kunne bl.a. ske gennem en officiel konkurrence „sprogenlig kommune“ analog til den, som mindretallene allerede praktiserer i forbindelse med „Sprachenland Nordfriesland“.

Dansk i medierne

På trods af klare målsætninger i den europæiske sprogpagt er det danske sprogs manglende tilstedeværelse i medierne fortsat et problem. Det er ikke tilstrækkeligt at henvise til, at det danske mindretal kan gøre brug af et bredt spektrum af medier fra Danmark. Mindretallet stiller netop ikke kun krav om nyheder fra og om Danmark på dansk, men forventer rapportering om aktuelle emner i Slesvig-Holsten på dansk.

Delstaten må gøre en aktiv indsats for, at denne mangel i mindretalspolitikken endelig overvindes. Følgende tiltag skønnes at være velegnet til at fremme dette formål:

Dansk i NDRs programmer. Kun hvis delstatsregeringen aktivt understøtter mindretallets anliggende, er der chancer for at opnå danske indslag i public service virksomheden NDRs programmer på radio og tv.

Sæde i NDRs repræsentantskab (Rundfunkrat). Mindretallene skal have et sæde i NDRs „Rundfunk- und Fernsehrat“, hvor alle relevante samfundsgrupper i Nordtyskland er repræsenteret. Vores forbillede er det sorbiske mindretals repræsentation i repræsentantskabet for Mitteldeutscher Rundfunk (MDR). Her forventes ligeledes, at delstatsregeringen understøtter mindretallet.

Sikre modtagelsen af dansk radio- og tv-programmer. Konflikten mellem de danske tv-kanaler og den store kabel-tv-udbyder Kabel Deutschland om udsendelsen af danske programmer i 2006 og de aktuelle tekniske problemer i forbindelse med digitaliseringen af de jordbundne tv-signaler viser, at det stadig er en permanent udfordring at sikre den fri modtagelse af public-service kanaler fra Danmark i Sydslesvig. Her må delstatsregeringen fortsat varetage den danske befolkningsdels interesser.

Støtte til medieprojekter. Delstaten må aktivt støtte projekter i den danske befolkningsdel, der har til formål at sprede informationer for og om det danske mindretal via printmedier, radio, tv eller internettet på dansk.

Dansk i andre offentlige sammenhænge

Til det offentlige rum hører ikke kun delstatens og kommunernes institutioner. Det omfatter også en række andre offentlige og halv-offentlige opgaver, der både varetages af Forbundsrepublikken og af selvstændige organisationer og virksomheder. I dialog med disse vil vi opnå, at de regionalt overtager sprogpolitikens målsætninger.

Til disse institutioner hører blandt andet:

Deutsche Bahn AG. I Nordfrisland er der allerede opsat skilte med frisiske stednavne på en række banegårde. I den østlige region bør der være en dansk skiltning på banegårdene, der udover stednavne også kunne omfatte dansksprogede vejvisere, billetautomater m.m.

Bundesagentur für Arbeit. Arbejdsformidlingen i Flensborg og dens filialer i landsdelen bør have en flersproget skiltning der også omfatter det danske. Desuden skal dens kunder have mulighed for at indlevere dokumenter på dansk.

Slutbemærkninger

Udviklingen og omsætningen af en eksplicit flersprogs-politik byder på store chancer både for mindretallene og for flertalsbefolkningen. Denne chance skal villes og gribes aktivt.

For mindretallene er det i denne sammenhæng vigtigt at understrege, at en sprogpolitik ikke kan erstatte de fortsatte bestræbelser på at opnå en økonomisk ligestilling. Sprogpolitikken er en udvidelse af den hidtidige mindretalspolitik og kan underbygge delstatens ambitioner om at føre en progressiv mindretalspolitik der er forbillede for hele Europa.

Det er også vigtigt at gøre sig bevidst, at en sprogpolitik for det danske mindretal er noget andet end bestræbelserne for grænseoverskridende forståelse og et tættere samarbejde mellem flertalsbefolkningerne i Slesvig-Holsten og Syddanmark. Også her gælder, at de to elementer kan supplere hinanden og at begge fremmer et bedre samliv i Region Sønderjylland-Slesvig.

En aktiv sprogpolitik er på mange måder et nyt og frugtbart perspektiv for Slesvig-Holsten i det 21. århundrede. Derfor håber vi, at flertalsbefolkningen sammen med os vil gribe denne chance.

